

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Прошкіна Володимира Вадимовича
про дисертацію Верченко Лідії Сергіївни «Розвиток соціально-
комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої
освіти у процесі магістерської підготовки»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Важливість соціально-комунікативної компетентності для сучасного викладача ЗВО важко переоцінити. Вагомість здатності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, ефективної комунікації, володіння монологічними та діалогічними формами спілкування та конструктивного вирішення конфліктний ситуацій, участі у різних видах професійно-педагогічного спілкування окреслена у низці наукових робіт.

Крім того, освітньо-професійні програми ЗВО підкреслюють значущість установлення викладачами продуктивних зв'язків з колегами щодо обміну досвідом (емоційним, соціальним, практичним тощо), виявлення емпатії, поваги до індивідуальних особливостей інших осіб, здатності спілкуватися іноземною мовою та користуватися іншомовними інформаційними ресурсами тощо. Тому в процесі магістерської підготовки майбутніх викладачів вищої школи важливо застосовувати саме ті форми й методи навчання, що сприяють формуванню таких здатностей:

- розуміння закономірностей розвитку людини, її соціально-психологічних особливостей;
- урахування соціальних та особистісних факторів на перебіг педагогічних явищ і процесів;
- встановлення соціально-психологічного комунікативного контакту з різними учасниками педагогічного процесу, побудова індивідуально

орієнтованої траєкторію особистісно-професійного зростання магістрантів вищої школи тощо.

Це яскраво свідчить про **сучасність, актуальність і доцільність** наукового дослідження дисертантки.

Дисертація відповідає основним напрямам досліджень науково-дослідної лабораторії інноваційних методів навчання та кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля, проведених у межах комплексних наукових тем «Модернізація професійно-педагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору» (державний реєстраційний номер 0112U002287) і «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0717U004331).

Структура роботи є логічною й адекватно відображає траєкторію руху теоретико-експериментального дослідження. Основний зміст дисертаційної роботи свідчить про широку ерудицію здобувачки, її здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів, критичність і креативність професійного мислення.

Викликає інтерес проведений аналіз стану досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці. Залучення широкої української та зарубіжної теоретичної бази з питань підготовки майбутніх магістрів дозволило авторці дослідження грунтовно висвітлити теоретичні та методологічні засади дослідження, сформулювати його вихідні положення.

Унаслідок узагальнення поглядів науковців, конкретизовано сутність низки понять: «компетентність», «соціальна компетентність», «комунікативна компетентність», «соціально-комунікативна діяльність», «соціально-комунікативна компетентність», «соціально-комунікативна компетентність майбутнього викладача закладу вищої освіти», «педагогічна технологія», «технологія розвитку соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки».

Заслуговує на схвалення уважне ставлення дисерантки до понятійно-термінологічного апарату дослідження.

Авторкою визначено структурні компоненти досліджуваної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний, а також сукупність критеріїв та їх показників: мотиваційний (наявність мотивації досягнення, спрямованості на взаємодію, потреби у спілкуванні, самоактуалізації); когнітивний (повнота та міцність засвоєння соціально-комунікативних знань); діяльнісний (рівень володіння уміннями: мовленнєві, невербальні, інтерактивні, соціальні, інформаційно-комунікаційні); особистісний (соціальний інтелект, здатність до емпатії, рефлексивність), які корелюють з виокремленими компонентами соціально-комунікативної компетентності викладачів ЗВО. Окреслено рівні розвиненості досліджуваної компетентності (низький, достатній, високий) та розкрито їх зміст.

Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід відзначити, що дослідницею вперше визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевіreno технологію розвитку соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки, яка містить такі етапи: концептуальний, мотиваційно-стимулюючий, змістово-процесуальний, практичний, діагностико-корекційний.

Нам імпонує сформульоване авторкою у підрозділі 2.1 означення технології розвитку соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки, а також детальне обґрунтування її застосування, що подано на наступних сторінках дисертації.

Цікавою є візуальна інтерпретація розробленої технології, що подана на рис. 2.1 дисертаційної роботи. Заслуговує на схвалення обґрунтування методологічних підходів, які використані в дослідженні (системний, діяльнісний, компетентнісний, андрагогічний, контекстний, особистісно орієнтований, партисипативний, синергетичний), а також принципів навчання (суб'єктності, комунікативної співпраці й діалогізації, збільшення кількості механізмів

соціального розвитку, світоглядного плюралізму, диференціації, саморозвитку й взаєморозвитку, компетентнісного «апгрейдингу», професійної мобільності).

Варто підкреслити й основні здобутки, що відносяться до **практичного значення дослідження** – оновлення змісту дисциплін («Психологія вищої школи», «Новітні технології організації навчально-виховного процесу у вищій школі», «Професійно-педагогічна комунікація», «Кризи та деформації професійного розвитку викладача ЗВО»), розроблення авторського спецкурсу «Соціально-комунікативна компетентність викладача закладу вищої освіти», а також підготовка методичного забезпечення для використанню діалогічно-дискусійних, ігрових, проектних, ситуаційних методів навчання, вправлення, тренінгів тощо.

Погоджуємося із авторкою дослідження про те, що основні положення дисертації можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії та практики професійної педагогічної освіти, зокрема при розробці посібників, програм спецкурсів для студентів, магістрантів та аспірантів з питань розвитку соціально-комунікативної компетентності, в системі підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних кадрів і самоосвітній діяльності викладачів закладів вищої освіти.

Виділимо ще низку переваг дослідження.

По-перше, у першому розділі роботи доведено, що поняття «соціально-комунікативна компетентність» є не сумою складових, а має специфічний сенс, властивий лише їйому. Крім того, установлено, що соціально-комунікативна компетентність фахівця як компонент будь-якої професійної компетентності наповнюється конкретним змістом лише в контексті певної професійної діяльності, залежить від конкретного виду професійної діяльності (завдань, які вирішуються в такій діяльності, ситуацій, що виникають; їх складності, динамізму, керованості) та виявляється в конкретних результатах цієї діяльності (зовнішніх, пов'язаних з якістю вирішення тих чи інших ситуацій, і внутрішніх – задоволеність результатом).

По-друге, заслуговує на схвалення потужна статистична база, яку авторка

застосовує для обґрунтування ефективності результатів дослідження (критерії Пірсона, доказова візуалізація тощо).

По-третє, доцільними вважаємо аналіз наукових підходів до розвитку соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки, який подано в підрозділі 1.3.

У четверте, цікавою є навчально-методична база, розроблена авторкою для реалізації завдань дослідження. Основні її складові подано в Додатках до дисертаційної роботи.

Зазначимо, що робота містить 5 рисунків і 19 таблиць. Матеріали, подані в 16 додатках сприяють повноті сприймання основного тексту.

Результати дослідження впроваджено в діяльність чотирьох ЗВО (ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Класичний приватний університету (м. Запоріжжя), Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського). Упровадженням охоплено низку регіонів України, про що свідчать відповідні довідки. Це відображає також і перспективи подальшого поширення отриманих результатів дослідження в освітянській практиці України.

Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 15 міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Аналіз публікацій засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження. Основні положення й результати наукового дослідження відображені у 24 публікаціях, з них – 6 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття у зарубіжному виданні, 1 стаття у науковому виданні, що входить до наукометричної бази Web of science, 1 стаття у колективній зарубіжній монографії, 15 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Анотація стисло і коректно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи.

Зазначене дає підстави класифікувати дисертаційне дослідження Верченко Лідії Сергіївни як завершене теоретико-експериментальне дослідження, що містить нові наукові положення, має вагоме теоретичне та практичне значення.

Однак, проведене дослідження не позбавлене певних недоліків. Тому вважаємо за необхідне подати зауваження, які виникли в процесі опрацювання матеріалу дисертації:

1. Дисертація значно виграла б, якщо автор у процесі історико-педагогічного аналізу проблеми з'ясував, чи змінювалися основні характеристики соціально-комунікативної компетентності викладачів ЗВО в різні історичні періоди.

2. У тексті дисертації зазначено, що структура змістових компонентів соціально-комунікативної компетентності містить такі компетенції: компетенцію спілкування; компетенцію соціальної взаємодії; соціопрофесійну компетенцію; компетенцію самоідентифікації, саморозвитку та самовдосконалення; соціально-психологічну компетенцію; компетенцію громадянськості і компетенцію здоров'язбереження. Доцільно було б детально їх охарактеризувати.

3. Упевнені, що дисертацію прикрасив би ґрутовний аналіз переваг і недоліків формування соціально-комунікативної компетентності студентів в умовах бакалаврської підготовки. Це обумовило б можливість більш чіткого окреслення проблемного поля дослідження.

4. Дисертація значно виграла, якщо б для реалізації мети дослідження було б використано вагомий потенціал виробничої (асистентської або методичної) практики магістрантів.

Проте висловлені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження щодо дисертаційної роботи.

Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мету досягнуто, сукупність отриманих наукових положень має важливе значення для теорії і методики професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Дисертація на тему «Розвиток соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року (зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9 – 18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її авторка – Верченко Лідія Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри комп’ютерних наук і

математики

Київського університету

імені Бориса Грінченка

B. V. Прошкін

КІЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
<u>В. В. Прошкін</u> ЗАСВІДЧУЮ (ПІБ)
пр. б. фах. в. к. Хаджі С. А.
06.10.2020 (дата)